

## BOLA TARBIYASIDA PSIXOLOGIYANING O'RNI – BOLALARNING RUHIY RIVOJLANISHIDA OTA-ONANING ROLI, TO'G'RI TARBIYA METODLARI VA BOLALAR PSIXOLOGIYASI.

**Madraximova Shaxnoza Azatboyevna**

*Psixolog, tadqiqotchi, pedagog*

*Xorazm viloyati Yangiariq tumani*

*2-son davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti*

**Annotatsiya:** Bola tarbiyasida psixologiyaning o'rni – Bolalarning ruhiy rivojlanishida ota-onaning roli, to'g'ri tarbiya metodlari va bolalar psixologiyasi.

**Kalit so'zlar:** Tarbiya, psixologiya, ta'lim, rivojlanish, munosabat, muloqot, rivojlanish.

### KIRISH

Har bir bola individual shaxsiyatga ega bo'lib, uning xarakteri va dunyoqarashi ota-onasi bilan bo'lgan munosabatlar orqali shakllanadi. Bolaning ruhiy rivojlanishida ota-onaning mehribonligi, tushunishi va qo'llab-quvvatlashi katta ahamiyatga ega.

1. Mehr va e'tibor – Bolalar uchun ota-onaning mehrini his qilish juda muhim. Mehr yetishmovchiligi bolaning kelajakda o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytirishi va boshqalar bilan muloqotda qiyinchiliklarga duch kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

2. Munosabat va muloqot – Ota-onalar bolalar bilan doimiy muloqotda bo'lishlari, ularning fikrlarini eshitishlari va tushunishlari kerak. Samarali muloqot bolaga o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etish va o'zini qadrlash hissini shakllantirishga yordam beradi.

3. O'rnak bo'lish – Bolalar atrofdagilar, ayniqsa, ota-onalarining harakatlarini kuzatib, ulardan o'rnak oladilar. Shu sababli, ota-onalar o'z xatti-harakatlari va munosabatlariga e'tibor berishlari muhimdir.

To'g'ri tarbiya metodlari

Har bir bola o'ziga xos psixologik xususiyatlarga ega bo'lgani uchun tarbiya jarayonida individual yondashuv talab etiladi. Quyidagi usullar bolalar psixologiyasiga mos keluvchi samarali tarbiya metodlaridan hisoblanadi:

1. Ijobiy mustahkamlash – Bola yaxshi xulq-atvori uchun maqtov va rag'bat olish orqali o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va kelajakda ham to'g'ri yo'ldan borishga harakat qiladi.

2. Jazo va ta'sir usullari – Jazolashdan ko'ra tushuntirish va bolaga to'g'ri yo'l ko'rsatish samaraliroq natija beradi. Agar bola xato qilsa, unga nimalarni noto'g'ri bajarganini tushuntirish, to'g'ri yo'lni ko'rsatish muhimdir.

3. Erkinlik va mas'uliyat berish – Bola mustaqil qaror qabul qilishni o'rganishi uchun unga yoshiga mos erkinlik va mas'uliyat yuklash kerak. Bu uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga va mustaqil shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

### ASOSIY QISIM

Bolalar psixologiyasining ahamiyati

Bolalar psixologiyasini o'rganish orqali ota-onalar farzandlarining ruhiy rivojlanishini yaxshiroq tushunishlari mumkin. Har bir yosh davri bolaning turli psixologik o'zgarishlari bilan ajralib turadi:

0-3 yosh – Emotsional bog'lanish va xavfsizlik hissi shakllanadi. Bu davrda bolaga ko'proq e'tibor va mehr kerak bo'ladi.

3-6 yosh – Ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi, bola mustaqil harakat qila boshlaydi va atrof-muhitni faol o'rganadi.

6-12 yosh – Aqliy rivojlanish va ijtimoiy adaptatsiya muhim bo'lgan davr. Bola bu yoshda maktab muhitiga moslashib, o'qishga bo'lgan qiziqishini rivojlantiradi.

12-18 yosh – Shaxsiylik va mustaqil fikrlash rivojlanib boradi. Bu davrda ota-onalar bolalar bilan do'stona munosabat o'rnatishlari va ularning qiziqishlarini tushunishlari muhimdir.

### XULOSA

Bola tarbiyasida psixologiyaning o'rni beqiyos bo'lib, ota-onalar farzandlarining ruhiy rivojlanishini tushunishlari va ularga to'g'ri yondashuvni tanlashlari kerak. Mehr, tushunish, sabr va to'g'ri tarbiya metodlari orqali bola sog'lom shaxs sifatida shakllanadi va kelajakda jamiyatga foydali inson bo'lib yetishadi. Shuning uchun har bir ota-ona bolalarining psixologik ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ularni mehr bilan tarbiyalashga intilishi lozim.

### Adabiyotlar ro'yxati

1. Anorboyeva, G., & Xolmirzayeva, M. (2019). Bolalar psixologiyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
3. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. Norton & Company.
4. Hasanboyeva, D. (2020). Pedagogik psixologiya. Toshkent: O'zbekiston Davlat Noshriyoti.
5. Erikson, E. H. (1963). Childhood and Society. W. W. Norton & Company.
6. Mahmudova, S. (2021). Ota-onalar uchun psixologik maslahatlar. Toshkent: Ma'naviyat.
7. Berk, L. E. (2013). Child Development. Pearson Education.
8. Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Harvard University Press.
9. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi. (2022). Maktabgacha ta'lim va tarbiya metodikasi. Toshkent.
10. G'aniyev, U. (2018). Bola ruhiyati va tarbiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya.